

Jurisprudencija, 2003, t. 49(41); 54–64

II. POLICIJOS TEISĖ IR VEIKLA

POLICIJOS TEISĖS PRIELAIDOS: OPERATYVINĖS VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO PROBLEMA

Dr. Dainius Žilinskas

Lietuvos teisės universiteto Policijos fakulteto Policijos teisės katedra
Valakupių g. 5, 2016 Vilnius
Telefonas 274 06 24
Elektroninis paštas ptk@ltu.lt

Pateikta 2003 m. gruodžio 5 d.

Parengta spausdinti 2003 m. gruodžio 22 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Policijos fakulteto prodekanas docentas dr. Alvydas Šakočius ir šio fakulteto Operatyvinės veiklos katedros vedėjas docentas dr. Kęstutis Šimkus.

Pagrindinės sąvokos: policijos teisė, operatyvinė veikla, žmogaus teisės ir laisvės.

Keywords: Police Law, Operative Activities, Human Rights and Freedoms.

S a n t r a u k a

Straipsnyje aptariama policijos teisės reikšmė nustatant teisinį operatyvinės veiklos identitetą. Policijos teisė reglamentuoja asmens, visuomenės, valstybės ir nacionalinį saugumą užtikrinančių institucijų sričių valstybinį administravimą, teisėsaugos institucijų steigimą ir veiklą. Taip policijos teisės normos sukuria daugiausia valdymo pobūdžio teisinius santykius. Kita vertus, policijos teisės paskirtis – teisiškai reglamentuoti valstybės policinės funkcijos įgyvendinimą. Ši valstybės funkcija reiškiasi administracine priežiūra, galimybe taisyti administracinę prievartą, rinkti informaciją apie asmenis, įvykius, reiškinius, organizacijas, vykdyti teisės pažeidimų prevenciją, įgyvendinti su tuo susijusias valstybines programas, vykdyti operatyvinę veiklą, valstybės ir tarnybos paslapčių apsaugą, žvalgybą ir kontržvalgybą. Tokia didelė priemonių ir vykdomų funkcijų įvairovė rodo šios valstybės funkcijos svarbą ir reikšmę siekiant užtikrinti šalies nacionalinį saugumą. Tai skatina siekti nustatyti operatyvinės veiklos teisinį identitetą, ją reglamentuojančių teisės normų šakinę priklausomybę.

Straipsnyje taip pat nagrinėjamos operatyvinės veiklos, ją reglamentuojančių teisės aktų santykis su žmogaus teisėmis ir laisvėmis. Daug dėmesio straipsnyje skiriama poįstatyminio pobūdžio teisės aktų, skirtų operatyvinei veiklai reglamentuoti, konstitucingumo problematikai. Tuo tikslu analizuojama Konstitucinio Teismo jurisprudencija, apžvelgiamos Operatyvinės veiklos įstatymo ir Baudžiamojo proceso kodekso santykio problemos, pabrėžiamas BPK nustatytų procesinių prievartos priemonių santykis su Operatyvinės veiklos įstatyme įtvirtintais atitinkamais operatyvinės veiklos metodais.

Ižanga

Labai svarbi sėkmingos teisėsaugos institucijų veiklos prielaida – kvalifikuota ir teisėta operatyvinė veikla. Būtent operatyvinė veikla (kriminalinė žvalgyba) yra kriminalinės policijos, kitų nusikaltimus atskleidžiančių ir tiriančių tarnybų veiklos metodologinis pagrindas. Pasitelkus šią specifinę veiklos rūšį nuo seniausių laikų renkama informacija, be kurios negalėtų būti sėkmingai atskleidžiami ir užkardomi nusikaltimai, vykdomos karinės ir humanitarinės operacijos, saugomasi tarptautinio terorizmo, užtikrinama valstybės paslapčių apsauga ir kita. Teisėsaugos institucijos, kaip operatyvinės veiklos subjektai, dažnai turi atlikti tam tikrus neviešo pobūdžio veiksmus, kuriais įsiterpiama į žmogaus teisių apsaugos sritį, ir kai kurios šios teisės teisėtai ribojamos. Todėl su šios veiklos teisinio reglamentavimo klausimais susijusios problemos galėtų būti suskirstytos į keletą grupių: operatyvinę veiklą reglamentuojančių teisės normų šakinio priklausomumo problemos; teisinio reguliavimo lygmens (įstatymai, poįstatyminiai aktai) problemos; įstatymų tarpusavio santykio problemos; žmogaus teisių teisinės apsaugos vykdančios operatyvinę veiklą problemos. Visos išvardytos problemų grupės tarpusavyje labai susijusios ir gali būti apibūdinamos kaip problemų kompleksas. Jos geriausiai galėtų būti sprendžiamos kompleksiskai, atsižvelgiant į jų tarpusavio įtaką ir paslankumą. Tokie sprendimai sietini su planinga ir apgalvota teisėkūra, kuri leistų konsoliduoti ir sisteminti teisės aktus, reglamentuojančius tiriamą sritį. Tačiau tokiems sprendimams priimti reikia argumentų, kuriuos suformuluoti įmanoma tik atlikus išsamius mokslinius tyrimus. Šiame straipsnyje pabrėžiamas policijos teisės, kaip sisteminančios veiksnio, vaidmuo teisiškai reglamentuojant operatyvinę veiklą.

Teisinis operatyvinės veiklos identitetas

Nėra vienos teisės šakos, kuri galėtų savintis visą teisinį operatyvinės veiklos reglamentavimą. Dalis jo patenka į konstitucinės teisės, dalis į policijos teisės, dalis į administracinės teisės, dalis į baudžiamojo proceso teisės reglamentavimo sritį.

Šiame straipsnyje nagrinėjama būtent policijos teisės reikšmė nustatant teisinį operatyvinės veiklos identitetą. Policijos teisė reglamentuoja asmens, visuomenės, valstybės ir nacionalinį saugumą užtikrinančių institucijų sričių valstybinį administravimą, teisėsaugos institucijų steigimą ir veiklą. Taip policijos teisės normos sukuria daugiausia valdymo pobūdžio teisinius santykius. Kita vertus, policijos teisės paskirtis – teisiškai reglamentuoti valstybės policinės funkcijos įgyvendinimą. Ši valstybės funkcija reiškiasi administracine priežiūra, galimybe taikyti administracinę prievartą, rinkti informaciją apie asmenis, įvykius, reiškinius, organizacijas, vykdyti teisės pažeidimų prevenciją, įgyvendinti su tuo susijusias valstybines programas, vykdyti operatyvinę veiklą, valstybės ir tarnybos paslapčių apsaugą, žvalgybą ir kontržvalgybą. Tokia didelė priemonių ir vykdomų funkcijų įvairovė rodo šios valstybės funkcijos svarbą ir reikšmę užtikrinant šalies nacionalinį saugumą.

Kita vertus, policijos teisės poveikis į reguliuojamus visuomeninius santykius pasireiškia ir ribojančiu – uždraudžiančiuoju teisinio reguliavimo metodu, nustatančiu specifinį poveikį žmogaus elgesiui – stebėjimą (priežiūrą) ir galimybę atskirų asmenų atžvilgiu taikyti administracinę prievartą bei operatyvinės veiklos metodus ir administracinę atsakomybę. Konkrečių teisinių argumentų *policijos teisės* terminui pagrįsti turime ieškoti objektyvioje teisinėje tikrovėje, pozityviosios teisės aktuose, reguliuojančiuose mūsų jau minėtus visuomeninius santykius, susiklostančius asmens, visuomenės, valstybės ir nacionalinio saugumo, valstybinio administravimo ir teisėsaugos institucijų steigimo bei veiklos srityje.

K. Belskis, P. Jelisejevas ir I. Kučerovas policijos teisę apibūdina kaip organizuotą administracinės teisės normų, reguliuojančių visuomeninius santykius, viešosios tvarkos apsaugos ir visuomenės saugumo užtikrinimo srityje visumą [1, p. 52]. Kartu K. Belskis siūlo griežtai neapriboti policijos teisės poveikio srities. Jo nuomone, policijos teisės normos savo

poveikiu apima dar platesnę visuomenės gyvenimo sritį ir reguliuoja santykius valstybės saugumo, ekologinio saugumo, sanitarinio–epidemiologinio saugumo ir panašiose srityse [2, p. 9–10]. Toks reguliavimo srities apibrėžimas gali būti pagrįstas valstybės vertybiniais prioritetais, kurie nuolat kinta. Kita vertus, diskutuotina, kokie santykiai vadintini policiniais santykiais, ir kokia jų veikimo sritis vadintina trumpiau ir tradiciškiau – policine veiklos sritimi? Įtraukus į policijos teisės reguliavimo sritį visuomeninius santykius, susiklostančius teisinėmis priemonėmis užtikrinant ekologinį saugumą, jos reguliavimo srities išplėtimas reikštų „intervenciją“ į gamtos apsaugos (ekologinę) teisę, kurios reguliavimo metodas skiriasi nuo policijos teisės reguliavimo metodo ir t. t. Be to, rimtais argumentais nepagrįstas policijos teisės reguliavimo objekto plėtimas į kitas, išskyrus asmens, visuomenės, valstybės ir nacionalinį saugumą, sritis, gali sukelti aliuzijų į policinės valstybės „restauraciją“. Policinė valstybės funkcija reiškiasi santykinai siauroje srityje. Policijos teisės paskirtis, be šios funkcijos vykdymo teisinio reglamentavimo, dar yra sukurti šios valstybės veiklos rūšies kontrolės, teisės normų – saugiklių sistemą, kad vykdant policinę valstybės funkciją būtų užtikrintas konstitucinis teisinės valstybės siekio principas. Dar daugiau – teisinės valstybės siekio principo užtikrinimas laikytinas pagrindiniu policijos teisės uždaviniu. Teisėsaugos institucijų veikla ne tik neturi būti supriešinama teisinės valstybės siekiui, įtvirtintam Konstitucijoje, bet priešingai – yra skirta įtvirtinti šį principą užtikrinant teisėtvarą valstybėje. Teisinė valstybė apskritai neįmanoma, jei valstybėje, kurioje bandoma šį siekį įgyvendinti, neefektyviai veikia teisinės tvarkos užtikrinimo sistema, teisėsaugos institucijos dirba blogai, pažeidinėjamos žmogaus teisės. Ši policijos funkcija sietina su labai konkrečiais visuomeniniais santykiais bei teisėsaugos institucijų policine veikla. Policinę veiklą reikia suprasti kaip valstybinės veiklos rūšį, nukreiptą palaikyti viešąją tvarką, garantuoti asmens, visuomenės ir bet kurį kitą saugumą, kuri gali būti susijusi su administracinės prievartos naudojimu. Policinė veikla – būtinas valstybės valdymo veiklos atributas. Tai ypatinga atskira valstybinės valdymo veiklos rūšis, kurią įgyvendina teisėsaugos institucijos [2, p. 9–10].

Reikia sutikti su K. Belskiu, kad policijos teisės normos reguliuoja priežiūros (policijos organų) veiklą stebint ir taikant administracinę prievartą visuomeninės reikšmės vietose (gatvėse, prospektuose, turguose, stotyse ir kt.) užtikrinant visuomenės ir kitą saugumą. Policijos teisė reglamentuoja tiesioginio administracinės prievartos priemonių naudojimo tvarką (prevencinių ir kardomųjų priemonių), įskaitant specialiųjų priemonių, šaunamojo ginklo, administracinių teisės pažeidimų, administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonių naudojimą, licencijavimo – leidimų sistemą, specialiųjų režimų įvedimo šalies teritorijoje tvarką (nepaprastosios ir karo padėties). Policijos teisės normos nustato įvairias piliečių pareigas viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo srityje: laikytis priešgaisrinės apsaugos, kelių eismo taisyklių, nepaprastosios padėties metu galiojančių taisyklių.

Tai, kad įstatymų leidėjo valia didžioji teisėsaugos institucijų dalis tapo ikiteisminio tyrimo įstaigomis, dar nereiškia, kad jos tapo išimtinai baudžiamąjo proceso subjektais. Didžiąją jų veiklos dalį sudaro ne baudžiamieji procesiniai veiksmai, o nusikaltimų atskleidimas ir jų užkardymas operatyvinės veiklos metodais, informacijos rinkimas ir kaupimas, šios informacijos apsaugos režimo užtikrinimas bei jos naudojimas įgyvendinant teisėsaugos institucijų uždavinius bei funkcijas. Operatyvinės veiklos metodai taikomi žvalgybinėje ir kontržvalgybinėje veikloje ir Lietuvoje, ir už jos ribų. Svarbu tai, kad neviešo pobūdžio operatyviniai veiksmai, kuriuos vykdo teisėsaugos institucijų statutiniai valstybės tarnautojai taikydami įvairius operatyvinės veiklos metodus (slaptą sekimą, operatyvinį patikrinimą, operatyvinę apklausą, operatyvinę apžiūrą, agentūrinį metodą, vykdydami elektroninę žvalgybą, operatyvinį tyrimą arba slaptas operacijas), naudojami ne tik atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus. Visais operatyviniais veiksmais siekiama „apginti asmens, visuomenės ir valstybės interesus“ [3]. Taigi operatyvinės veiklos metodai nėra tapatintini su baudžiamaisiais procesiniais veiksmais, nes baudžiamąją procesinę reikšmę įgyja tik šių metodų pagrindu surinkti įrodymai.

Tuo tarpu operatyvinė veikla priskirtina neviešo pobūdžio valstybės institucijų policinei veiklai. Todėl operatyvinės veiklos metodai priskirtini prie policijos teisės teisinio reguliavimo metodų, kuriais daromas poveikis policijos teisės visuomeniniams santykiams. Taikant šiuos metodus siekiama užtikrinti „valstybės paslapčių apsaugą; atlikti kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklos tyrimą ir užtikrinti pačių operatyvinės veiklos subjektų saugumą bei imunitetą, taip pat atlikti nusikaltimų prevenciją; veikų, keliančių grėsmę valstybės konstitucinei santvarkai, jos nepriklausomybei, ekonominiam saugumui, valstybės gynybinėms galioms užtikrinti ar kitiems svarbiems nacionalinio saugumo interesams, prevencijai ir išaiškinimui“ [3].

Prie konkrečių savo prigimtimi policinių veiklos metodų priskirtina ir žvalgyba: „žvalgybos informacijos rinkimas, apdorojimas ir analizė bei kita žvalgybos tarnybos veikla skirta nacionaliniam saugumui užtikrinti“ [4]. Pažymėtina, kad kiekvienai valstybei svarbi sritis – jos nacionalinio saugumo užtikrinimas – dažniausiai remiasi žvalgybos informacija: „duomenys apie užsienio valstybių, organizacijų, asmenų realias arba potencialias galimybes, veiksmus, planus arba ketinimus, keliančius arba galinčius kelti grėsmių, rizikos veiksnių arba pavojų Lietuvos valstybei iš užsienio, taip pat kiti duomenys, turintys reikšmės nacionaliniam saugumui užtikrinti“ [4]. Reikia pasakyti, kad policijos teisės reguliavimo metodas apima ne tik informacijos rinkimą ir naudojimą siekiant įgyvendinti teisėsaugos institucijų tikslus ir joms keliamus uždavinius bei atliekant funkcijas, bet ir šios informacijos kaupimą bei apsaugą (ypač tos informacijos, kuri sudaro valstybės arba tarnybos paslaptį). Tai yra įslaptinta informacija: „paslapčių subjekto pripažinta valstybės arba tarnybos paslaptimi informacija apie dokumentų, darbų, gaminių arba kitų objektų buvimą, esmę ar turinį, taip pat tokia paslaptimi pripažinti patys dokumentai, darbai, gaminiai arba kiti objektai, jeigu šiuos objektus ar informaciją reikia apaugoti nuo praradimo arba neteisėto atskleidimo“ [5]. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas numato įslaptinamos informacijos kategorijų sąrašą, taip pat informacijos, kuri gali sudaryti tarnybos paslaptį, sąrašą, kurie labai gerai atskleidžia teisėsaugos institucijų (paslapčių subjektų) veiklos platumą, o kartu policijos teisės reguliavimo srities dydį bei parodo policijos teisės teisinio reguliavimo metodo reguliacinės ir apsauginės dalių sąveiką¹.

Žinomų operatyvinės paieškosios veiklos teoretikų (prof. V. Samuolovo, D. Grebelskio, G. Sinilovo, A. Aleksejevo) pastangos buvo skirtos iš esmės pačių teisinių santykių egzistavimui šioje srityje įrodinėti. Tai vertė ieškoti argumentų šios srities santykių normų teisiniui pobūdžiui pagrįsti [6, p. 71].

D. Bachrachas pasiūlė laikyti operatyvinę veiklą ypatinga administracinės veiklos rūšimi, priskirdamas ją administracinės teisės reguliavimo sričiai. Operatyvinė – paieškomoji – veikla yra viena iš administracinės veiklos rūšių. Ji gali būti atliekama slapta, ir jos metu gauta informacija yra ribota. Prie tokios veiklos rūšių galima priskirti žvalgybą ir iš dalies gynybinę, užsienio politikos, mokslinę, susijusią su naujos gynybinės technikos kūrimu bei kitą veiklą [7, p. 329].

Tai daugiau arba mažiau tiesiogiai patvirtina ir kiti autoriai (K. Gorianovas, V. Ovčinskis, A. Šumilovas, V. Rušailo). Pati operatyvinės paieškosios veiklos norminė – teisinė sistema yra administracinė, ji įgyvendinama šią veiklą vykdančioms organams išleidžiant pagal savo kompetenciją norminius aktus (nurodymus, instrukcijas, įsakymus ir kt.), reglamen-

¹ Valstybės paslaptį gali sudaryti:

- 1) informacija apie valstybės gynybinį rezervą bei suvestiniai duomenys apie mobilizacinį materialinių išteklių rezervą;
- 2) valstybės institucijų veiklos karo padėties sąlygomis planai;
- 3) informacija apie vertybinių popierių, dokumentų, banknotų, monetų technologinės apsaugos elementų kūrimą, gamybą ir naudojimą;
- 4) informacija apie naujausius mokslo ir technikos laimėjimus, naujus technologinius procesus, leidžiančius kokybiškai tobulinti ginkluotę, specialiąją ir karinę techniką ir kt.

Iš viso 24 rūšių informacijos laikmenos. Tarnybinė paslaptis gali būti fiksuota 14 rūšių informacijos laikmense [5].

tuojančius operatyvinės veiklos priemonių organizavimą ir taktiką. Reikia pabrėžti platų administracinio poveikio ir reguliavimo priemonių naudojimą operatyvinėje paieškomojoje veikloje. Tai visų pirma susiję su įrašymu į įskaitas asmenų, patrauktų administracinės atsakomybės, esančių administracinėje priežiūroje ir kt. siekiant daryti jiems profilaktinį ir administracinį poveikį [8].

Ypač pažymėtina, kad operatyvinis–paieškomasis procesas užtikrina materialinės, visų pirma baudžiamosios ir tam tikru lygmeniu administracinės, bausmių vykdymo, muitinės teisės realizavimą. Todėl į operatyvinio–paieškomąjo proceso dalyką patenka santyčiai, susiklostantys minėtų materialinių teisės šakų veikimo srityje, ir jų įgyvendinimas lemia operatyvinių paieškomųjų priemonių atlikimą [9.] Panašiai mano ir J. Solovei. Jis operatyvinę veiklą priskiria ne tik ir ne tiek administracinės, kiek jos pošakio – policijos teisės – reguliavimo sričiai. Kokybiškas teisinis paieškomosios veiklos teisinis reguliavimas, atitinkantis jos specifiką, labiausiai priklauso nuo to, ar teisingai nustatyta šio teisinio instituto šakinė priklausomybė. Paieška (operatyvinė–paieškomoji veikla) yra administracinės teisės institutas. Tokia tezė – ne nauja. Žymūs operatyvinės paieškomosios veiklos teoretikai A. Aleksejevas, V. Grebelskis, G. Sinilovas ir kiti jau seniai teigė, kad ši veikla reguliuojama administracinių įstatymų normomis. Taigi paieška yra administracinės teisės, tiksliau, vieno iš jos pošakių – policijos teisės institutas [10, p. 9–10]. Mes jau minėjome, kad policijos teisės teisinio reguliavimo metodas laikytinas kompleksine administracinių viešo ir neviešo pobūdžio metodų visuma. Todėl labai vykusi atrodo mintis, kad policijos teisė yra operatyvinės veiklos plačiaja prasme (apimančios žvalgybą ir kontržvalgybą) teisinis reguliatorius. Taigi teisinis operatyvinės veiklos reguliavimas įgauna aiškią šakinę priklausomybę. Svarbu pabrėžti, kad toks teiginys, jeigu nebus paneigtas, gali tapti aiškesnės operatyvinės veiklos teisinio reglamentavimo problemų mokslinio tyrimo krypties formavimosi prielaida.

Operatyvinė veikla ir žmogaus teisės

Žmogaus teisės – konstituciškai įtvirtintos, prigimtinės vertybės, kurių apsaugai užtikrinti pajungta visa valstybės institucijų sistema.

Neviešo pobūdžio teisėsaugos institucijų veikla suponuoja atitinkamą slaptumo ir konfidencialumo lygį. To reikalauja konkrečių operatyvinės veiklos metodų taikymo taktika (jos turinys pats savaime yra valstybės paslaptis, todėl čia jo plačiau neapstarinėsime) ir slapta, dažniausia šiais metodais surinkta konkreti informacija apie fizinius, juridinius asmenis arba valstybes. Tokia informacija saugoma ginant valstybės interesus. Jos atskleidimas gali turėti neigiamų padarinių žmogaus teisių apsaugos aspektu, nes tam tikrų duomenų paviešinimas gali pažeisti įvairias žmogaus teises (pvz., teisę į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą).

Be to, teisėsaugos institucijų tarnautojai savo veikloje turi teisę naudoti ne tik operatyvinės veiklos, bet ir administracinės prievartos, įskaitant ir specialiąsias, priemones bei šaunamąjį ginklą. Šiuos klausimus reglamentuoja ir tarptautinės teisės aktai. XVIII Jungtinių Tautų Kongresas dėl nusikalstamumo prevencijos ir elgesio su nusikaltėliais, vykęs Havanėje 1990 m. rugpjūčio 27–rugsėjo 7 dienomis, patvirtino „Pagrindinius teisėsaugos pareigūnų jėgos ir šaunamojo ginklo naudojimo principus“, kuriuose suformuluoti reikalavimai pasaulio šalių Vyriausybėms ir teisėsaugos tarnyboms priimti ir įgyvendinti taisykles dėl teisėsaugos pareigūnų jėgos bei šaunamojo ginklo naudojimo prieš asmenis. Minėti principai suformuluoti vadovaujantis Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos bei Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto nuostatomis. Šį dokumentą sudaro 26 principai, iš esmės apimantys pagrindinius teisėsaugos pareigūnų jėgos ir šaunamojo ginklo naudojimo įvairiais atvejais aspektus [11, p. 55–58]. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1979 m. gruodžio 17 d. 34/169 rezoliucija buvo patvirtintas Teisėtarkos pareigūnų elgesio kodeksas, reglamentuojantis teisėtarkos pareigūno etikos, jėgos naudojimo, konfidencialumo ir viešumo derinimo, pagarbos įstatymui ir kitus principus. Pavyzdžiui, šio kodekso 4 straipsnis įtvirtina, kad „kon-

fidencialaus pobūdžio žinios, kurias gauna teisėtvarkos pareigūnai, laikomos paslapyje, jei tam, kad būtų galima atlikti pareigas pagal teisingumo reikalavimus, neturi būti kitaip“ [11, p. 53]. Toliau pateikiamas šio straipsnio komentaras, kuriame rašoma, kad „atsižvelgiant į savo pareigų pobūdį teisėtvarkos pareigūnai gauna informaciją, kuri gali būti susijusi su kitų asmenų asmeniniu gyvenimu arba potencialiai gali pakenkti tokių asmenų interesams, ypač jų reputacijai. Reikėtų būti labai atsargiems saugant ir naudojant tokią informaciją, kuri viešai skelbiama tik vykdant pareigą arba teisingumo tikslais. Skelbti tokią informaciją viešai kitais tikslais visiškai neteisėta“ [11, p. 53].

Tačiau didesnės problemos susijusios ne su operatyvinės informacijos paviešinimo galimybe, o su jos rinkimu. Dabartiniai iššūkiai tarptautiniam ir nacionaliniam saugumui, susiję su tarptautinio terorizmo keliamu pavojumi, verčia imtis sustiprinto saugumo priemonių. Šiuo atveju turime analizuoti kilusių grėsmių santykį su tomis vertybėmis, kurios vadinamos žmogaus teisėmis. Pavyzdžiui, tai, kas neseniai vyko Jungtinėse Valstijose, gali būti prilyginta nepaprastajai padėčiai, o nepaprastosios padėties metu valstybėje gali būti įvesti tam tikri apribojimai. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto, kuris buvo priimtas 1966 m. gruodžio 16 d., 4 straipsnyje nustatyta, kad „Susidarius visuomenėje nepaprastajai padėčiai, dėl kurios kyla grėsmė tautos gyvavimui ir apie kurią buvo oficialiai paskelbta, valstybės, šio Pakto dalyvės gali imtis priemonių, neatitinkančių įsipareigojimų pagal šį paketą tik tiek, kiek šito reikia dėl kritinės padėties, esant sąlygai, kad tokios priemonės nėra nesuderinamos su kitais tarptautinės teisės nustatytais įsipareigojimais ir nesukels diskriminacijos vien dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos ar socialinės kilmės“ [12, p. 19]. Kita vertus, to paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta išlyga, kad „ši nuostata negali būti kokio nors nukrypimo nuo 6, 7, 8 (1 ir 2 dalys), 11, 15, 16 ir 17 straipsnių pagrindas“ [12, p. 19]. Tai reiškia, kad net susidarius visuomenėje nepaprastajai padėčiai, dėl kurios kyla grėsmė tautos gyvavimui, negali būti pažeidžiamos kai kurios žmogaus teisės: teisė į gyvybę; kankinimo, žiauraus, nežmoniško arba žeminančio orumą elgesio arba tokio baudimo draudimas; vergijos uždraudimas; draudimas atimti laisvę už neįstengimą įvykdyti kokios nors sutartinės prievolės; draudimas nuteisti už veiksmus arba neveikimą, kurie, pagal tada, kai buvo padaryti, galiojusius valstybės įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikaltimais; teisė būti pripažintam teisinių santykių subjektu ir teisė į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą.

Saugumas – vienas iš svarbiausių žmogaus poreikių. Šio poreikio inspiruotos pagrindinės žmogaus teisės: teisė į laisvę ir saugumą, teisė į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą. Žmogaus saugumo poreikius detaliau nagrinėjo prof. A. Pumputis, kuris, įvertinęs žmogaus poreikių klasifikaciją, išskyrė tokias žmogaus poreikių grupes: pirmojo lygio poreikiai (saugumo, gerovės), antrojo lygio (laisvės, lygybės, minties, sąžinės ir kt.) [13, p. 62]. Šią saugumo savybę dar plačiau traktuoja G. Zagorskis, teigiantis, kad žmogaus saugumas yra vienas iš tarptautinio saugumo aspektų, užtikrinamas tuomet, kai nėra grėsmių gyvybiškai svarbiems žmogaus interesams. G. Zagorskis atskleidžia saugumo turinį pabrėždamas, kad žmogaus saugumas į rūšis skirstomas ne tik pagal gyvybiškai svarbių interesų turinį, bet ir pagal vidinių ir išorinių grėsmių pobūdį. Vidinės grėsmės – tai pavojai, kylantys iš paties žmogaus, jo psichinių, fizinių ir intelektualinių gebėjimų, lemiančių pasaulio suvokimo lygį. Išorinės grėsmės – pavojingi išorinės aplinkos veiksniai [14, p. 98–99]. Pilietinės visuomenės (kuri šiame darbe suprantama kaip savanoriškų nevalstybinių visuomeninių institutų ir santykių, užtikrinančių laisvų individų, siekiančių savo tikslų ir interesų, socialinę saviveiklą ir savirealizaciją, sistema [15, p. 192]) vertybių sistema suformuoja tokią teisių hierarchiją, kurioje gyvybinių žmogaus poreikių suponuotos žmogaus teisės yra aukščiausia vertybė, o valstybė ir teisė – jai apsaugoti ir užtikrinti egzistuojančios priemonės. Žmogaus teisės, būdamos universalios pobūdžio visuomeninėmis vertybėmis, kaip niekas kitas apima savyje ir viešąjį interesą. Per šių vertybių apsaugą administracinėmis teisinėmis priemonėmis gali atsiskleisti teisėsaugos institucijų veiklos tikslas. Kita vertus, žmogaus teisės įstatymų pagrindu gali būti ribojamos. Tokio teisėto jų ribojimo subjektai (įgyvendinantys teismo sprendimą teisėtai apriboti vieną arba kitą žmogaus teisę) yra būtent teisėsaugos institucijos.

Operatyvinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų problemos

Šiuo metu susiklostęs Operatyvinės veiklos įstatymo ir Baudžiamojo proceso kodekso santykis nėra toks probleminis, kaip gali pasirodyti. Nagrinėti šią problemą reikia pradėti netradiciškai – nuo sprendimo. Jeigu yra kodekso ir įstatymo kolizija, taikomas kodeksas. Tai patvirtina ir pats įstatymų leidėjas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII–1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX–785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX–994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, kad „Kiti įstatymai ir teisės aktai, galioję Lietuvos Respublikoje iki naujojo Baudžiamojo kodekso, naujojo Baudžiamojo proceso kodekso ir Bausmių vykdymo kodekso įsigaliojimo, galioja tiek, kiek neprieštarauja naujesiems kodeksams“ [16]. Taigi grynai formalia, juridine prasme Operatyvinės veiklos įstatymo (toliau – OVĮ) taikymas apribotas Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) turiniu. Tos OVĮ teisės normos, kurios prieštarauja BPK, negalioja. Tokia įstatymų leidėjo valia. Didžiausių problemų kelia BPK 154, 158, 159 ir 160 straipsniuose nustatytų procesinių prievartos priemonių santykis su OVĮ įtvirtintais atitinkamais operatyvinės veiklos metodais. Skiriasi ne tik abiejuose teisės aktuose įtvirtintos sąvokos, bet galimų veiksmų prigimtis ir tvarka, juos galintys atlikti subjektai. Vienu atveju tai operatyvinės veiklos subjektų vieša ir slapta žvalgybinio pobūdžio veikla, vykdoma OVĮ nustatyta tvarka, kitu atveju – procesiniai veiksmai, kuriuos gali atlikti ne tik operatyvinės veiklos subjektai. Šiuo atveju labai svarbu nustatyti operatyvinės veiklos, kaip policinės veiklos rūšies, ir procesinių veiksmų, vykdomų ikiteisminio tyrimo metu pagal BPK, skirtumą. Policijos teisės normos reglamentuoja tuos teisinius santykius, kurie susiklosto taikant operatyvinės veiklos priemones ir metodus, vykdant operatyvinį tyrimą, užtikrinant valstybės ir tarnybos paslapčių apsaugos teisinį režimą, žvalgybą ir kt. Taigi operatyvinė veikla daug platesnė ir įvairiapusiškesnė nei BPK nustatytos procesinės prievartos priemonės. Todėl moksliniu ir dalykiniu požiūriu baudžiamojo proceso sąvokų invazija į naujai baigiamą kurti operatyvinės veiklos teisinio reglamentavimo sistemą vertintinos neigiamai. Operatyvinė veikla skirta padėti tirti nusikaltimus, ir tik ilgalaikių bei gerai suplanuotų operatyvinių veiksmų rezultatai gali tapti kokybiškais įrodymais tiriant nusikalstamas veikas. Todėl vykdyti operatyvinę veiklą turi tik specialiai tam pasirengę padaliniai ir asmenys. Be to, pabrėžtina, kad dėl daugelio priežasčių operatyvinė veikla turi sisteminį pobūdį, negali būti spontaniška ir nebūtinai yra susijusi su procesine prievarta. Tuo tarpu toks įspūdis susidaro analizuojant jau minėtų BPK straipsnių nuostatas, iš kurių negalima spręsti kad juose reglamentuotus veiksmus gali atlikti tik operatyvinės veiklos subjektai. Manytina, kad susiklosčiusi padėtis reikalauja politinės valios iš naujo išnagrinėti abiejų įstatymų nuostatas, jas tarpusavyje suderinti atitinkamai pakeičiant BPK ir OVĮ.

Poįstatyminio teisinio reglamentavimo problema kur kas platesnė ir painesnė. Ji susijusi su konstituciniu valdžių atskyrimo principu, Konstitucijoje įtvirtinta valdžios įstaigų kompetencija, įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų turinio santykiu, Konstitucinio Teismo jurisprudencija. Konstitucinio Teismo nutarimuose pabrėžiama Vyriausybės nutarimų ir kitų poįstatyminio pobūdžio teisės aktų subordinacija Konstitucijos ir įstatymų atžvilgiu.

Teisėsaugos institucijų veiklą reglamentuojantys įstatymai įvardija žmogaus teisių apsaugą kaip vieną iš pačių svarbiausių jų uždavinių. Konstitucine prasme teisėsaugos institucijų, kaip valdžios įstaigų, priedermė – tarnauti žmonėms. Ši tarnystė pasireiškia teisėsaugos institucijoms įgyvendinant visus joms keliamus uždavinius. Tačiau žmogaus teisių apsauga yra fundamentalus uždavinys. Šį jo pobūdį pabrėžia ir Konstitucijos 18 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios žmogaus teisių prigimtinumą [17]. Taigi teisėsaugos institucijų priedermė tarnauti žmonėms ir Konstitucijos 18 straipsnio nuostatos leidžia teigti, kad pagrindinis teisėsaugos institucijų uždavinys, iš esmės apimantis visus kitus jų uždavinius, yra žmogaus teisių apsauga.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra pasisakęs, kad žmogaus teisės galima iš dalies apriboti tik įstatymu. „Visuotinai pripažinta, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti ribojamos esant būtinybei ir tik įstatymu nustatčius tvarką bei ribas“ [18]. Kitame savo nutarime Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad „Pagal Konstituciją riboti konstitucines žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo“ [19]. Konstitucinio Teismo jurisprudencija nedviprasmiškai rodo, kad poįstatyminio pobūdžio teisės aktais negali būti nustatoma žmogaus teisių ir laisvių ribojimo tvarka. Operatyvinės veiklos pagrindinių institucijų sąrašas yra nustatytas Operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje: „Operatyvinės veiklos subjektų pagrindinės institucijos – Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Vadovybės apsaugos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybės saugumo departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos“ [3]. Šios institucijos pačios nevykdo operatyvinės veiklos, ją vykdo jų padaliniai – operatyvinės veiklos subjektai. Tačiau tam tikrų operatyvinės veiklos metodų taikymo nustatymo teisė ir kitos galimybės, kurias turi minėtos institucijos, suponuoja atitinkamą organizacinio jų dalyvavimo šioje veikloje laipsnį. Šios institucijos ir Vyriausybė, be kita ko, turi teisę nustatyti operatyvinės veiklos metodų taikymo tvarką. Tai reiškia, kad Vyriausybė nutarimu arba Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Vadovybės apsaugos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybės saugumo departamento, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vadovai savo įsakymais gali nustatyti būdų, kuriais galima gauti operatyvinės informacijos: operatyvinės apklausos, operatyvinės apžiūros, operatyvinio patikrinimo, operatyvinio sekimo, agentūrinio metodo, elektroninės žvalgybos įgyvendinimo tvarką. Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucinis Teismas jau yra įvertinęs ir mūsų nagrinėjamą OVĮ redakciją. „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto nuostata, kad operatyvinės veiklos subjektai Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų nustatyta tvarka turi teisę gauti iš įmonių, įstaigų ir organizacijų operatyvinei veiklai reikalingą informaciją, ta apimtimi, kuria nustatyta, kad informacija ir apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų nustatyta tvarka, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui“ [19].

Dar viena problema, susijusi su poįstatyminiu operatyvinės veiklos teisiniu reglamentavimu, tai daugelio poįstatyminių teisės aktų neviešas pobūdis ir tai, kad jie, savaime aišku, nebuvo nustatyta tvarka paskelbti visuomenei. Tai nulėmė operatyvinės veiklos specifika. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas yra pasisakęs ir šiuo klausimu. „Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad teisės norminiai aktai, reguliuojantys santykius, susijusius su konstitucinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis bei jų įgyvendinimu, apskritai neturi būti žymimi jokiomis slaptumo žymomis“ [20]. Jau minėjome, kad operatyvinę veiklą reglamentuojantys poįstatyminio pobūdžio teisės aktai nustato operatyvinės veiklos metodų taikymo taktiką, konkrečias metodikas, sukonkretina šiuos metodus, t. y. nustato jų taikymo tvarką. Dalis aptariamų operatyvinės veiklos metodų savo esme suponuoja didesnius arba mažesnius žmogaus teisių ribojimus. Turime konstatuoti, kad tokiu atveju žmogaus teisių ribojimo tvarka valstybėje nustatoma ne įstatymu, o poįstatyminio pobūdžio teisės aktais, kurie yra nevieši, t. y. jų turinys sudaro valstybės paslaptį (yra pažymėti slaptumo žymomis). Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad „Teisinės valstybės principo esminis elementas taip pat yra tas, kad ga-

lioja tik paskelbti teisės aktai. Teisė negali būti nevieša. Konstituciniai reikalavimai, kad galėtų tik paskelbti teisės aktai ir kad jie galėtų į ateitį, – svarbi teisinio tikrumo prielaida“ [21]. Taigi atsižvelgdami į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją turime rimtai kalbėti apie aptariamų teisės aktų legitimumą, tiksliau tariant, apie galimą pagrindą suabejoti šiuo legitimumu. Nepastebėti šios problemos ilgiau negalime, nes nekreipiant dėmesio į iš tiesų esančias problemas, jos niekur nedingsta, o tik kaupiasi ir didėja.

Išvados

Policijos teisė yra operatyvinės veiklos plačiaja prasme (apimančios žvalgybą ir kontržvalgybą, valstybės ir tarnybos paslapčių apsaugą ir kt.) teisinis reguliatorius. Taip operatyvinės veiklos teisinis reguliavimas įgauna aiškią šakinę priklausomybę. Svarbu pabrėžti, kad toks teiginys, jeigu nebus paneigtas, gali tapti prielaida formuoti aiškesnei operatyvinės veiklos teisinio reglamentavimo mokslinio tyrimo kryptį.

Žmogaus teisių ribojimo tvarka Lietuvoje šiuo metu nustatoma ne tik įstatymu, bet ir poįstatyminio pobūdžio teisės aktais, kurie yra nevieši, t. y. jų turinys yra valstybės paslaptis (yra pažymėti slaptumo žymomis). Atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją kelia abejonių šių teisės aktų legitimumas ir teisėta galimybė juos taikyti. Šios problemos nedėrėtų ignoruoti, ja turi būti diskutuojama, ieškoma optimalių jos sprendimų.

Operatyvinė veikla kur kas platesnė ir įvairiapusiškesnė nei baudžiamojo proceso procesinės prievartos priemonės. Todėl moksliniu ir dalykiniu požiūriu baudžiamojo proceso sąvokų invazija į naujai baigiamą kurti operatyvinės veiklos teisinio reglamentavimo sistemą vertintina neigiamai. Manytina, kad susiklosčiusi padėtis reikalauja politinės valios iš naujo išnagrinėti abiejų įstatymų nuostatas, jas tarpusavyje suderinti inicijuojant atitinkamus Baudžiamojo proceso kodekso ir Operatyvinės veiklos įstatymo pakeitimus ir papildymus.

LITERATŪRA

1. Бельский К. С., Елисеев Б. П., Кучеров И. И. Полицейское право как подотрасль административного права // Государство и право. 2001. № 12.
2. Бельский К. С. О системе административного права // Государство и право. 1998. № 3.
3. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 65–2633).
4. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas // Valstybės žinios. 2000 07 31. Nr.: 64, Publikacijos Nr.: 1931.
5. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 105–3019.
6. Азаров В. А. Содержание и форма оперативно–розыскных правоотношений // Государство и право. 1998. № 10.
7. Бахрах Д. Н. Административное право России. – Москва: Норма, 2000.
8. Горяинов К. К., Овчинский В. С., Шумилов А. Ю. Оперативно–розыскная деятельность. – Москва: ИНФРА–М, 2001.
9. Рушайло В. Б. Основы оперативно–розыскной деятельности. – Издательство «Лань», 2001.
10. Соловей Ю. П. Институты административного права (третьи «Лазаревские чтения») // Государство и право. 1999. № 10.
11. Žilinskas D. Žmogaus teisės ir policijos veikla. – Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1999.
12. Žmogaus teisės: Jungtinių Tautų dokumentai. – Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000.
13. Pumputis A. Poreikių ir žmogaus teisių sistemos klausimu. // Teisinės valstybės link: mokslo darbai. – Vilnius, 2000. T. 15(7).
14. Загорский Г. И. (По материалам «круглого стола») Международно–правовое обеспечение безопасности человека // Государство и право. 2001. № 6.

15. Гусев А. Д., Яскевич Я. С., Гафарова Ю. Ю. Права человека. – Минск: «Тетра Системс», 2002.
16. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 2002 11 22. Nr.: 112, Publikacijos Nr.: 4970.
17. Birmontienė T. Žmogaus teisių raida ir perspektyvos Lietuvoje // Teisinės valstybės link: mokslo darbai. – Vilnius, 2000. 15 (7) tomas.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198-1 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000 05 12. Nr.: 39, Publikacijos Nr.: 1105.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2002 09 25. Nr.: 93, Publikacijos Nr.: 4000.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731-19 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų“ 4.7 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktui“ // Valstybės žinios. 2000 04 12. Nr.: 30, Publikacijos Nr.: 840.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 22 d. posėdžio protokolą įrašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimo „Dėl kompanijos „Danisco Sugar“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 3 bei 8 straipsnių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001 12 05. Nr.: 102, Publikacijos Nr.: 3636.

Premises of the Police Law: the Problem of Legal Regulation of Operative Activities

Dr. Dainius Žilinskas

Law University of Lithuania

SUMMARY

The article is intended to show the importance of the police law in order to ascertain the legal identity of the operative activities. Police law regulates public administration of authorities ensuring personal, public, state and national security, as well as establishment and activities of law enforcement authorities. In such way, provisions of police law create legal relations of management nature. On the other hand, the purpose of law is to regulate legally the implementation of policing function of the state. Such function takes form of administrative supervision, possibility to use administrative coercion, to collect information about persons, events, phenomena, and organizations, to carry out prevention of law infringement, to implement national programmes to such end, to carry out operative activities, protection of state and service secrets, intelligence and counter-intelligence.

Such wide spectrum of means and functions proves the importance of the aforementioned function of the state and its significance for ensuring national security. It encourages to reveal the legal identity of operative activities and the affiliation with legal branches of provisions that regulate it.

The article also focuses on the relationship between operative activities and legislation that regulates it with human rights and freedoms. Certain attention is given to the issues related with the constitutionality of secondary legislation intended to regulate operative activities. The jurisprudence of the Constitutional Court is analysed as well. The relationship between the Law on Operative Activities and the Code of Criminal Proceedings is studied by focusing on the relationship between the coercion measures provided for in the Code of Criminal Proceedings with the means of operative action provided for in the Law on Operative Activities.

